

**Mirsoliyeva Durdonaxon**

*O'zbekiston davlat san'at institutining*  
*Qo'g'irchoq teatr aktyorligi 4-bosqich talabasi*

Markaziy Osiyo-bu beshta mamlakatni birlashtirgan noyob va murakkab mintaqa: Qozog'iston, Turkmaniston, Tojikiston, Qirg'iziston va O'zbekiston. Mintaqa dunyoning geosiyosiy xaritasida Markaziy o'rinni egallaydi va uning ahamiyati zamonaviy dunyoda tobora ravshanlashib bormoqda. Ushbu maqolada biz Markaziy Osiyo tarixi, madaniyati, iqtisodiyoti va geosiyosiy ahamiyatini, shuningdek, uning mamlakatlari duch keladigan qiyinchiliklar va imkoniyatlarni ko'rib chiqamiz.

**Markaziy Osiyo Tarixi**

Markaziy Osiyo ming yilliklarga borib taqaladigan qadimiy va boy tarixga ega. Ushbu mintaqa ko'plab buyuk tsivilizatsiyalarning beshigi bo'lgan, shu jumladan Amudaryo va Sirdaryo vodiylaridagi qadimiy tsivilizatsiyalar, shuningdek So'g'diyo Shohligi va Baqtriya. Keyinchalik Markaziy Osiyoga buyuk imperiyalar, jumladan fors, Makedoniya, Islom va mo'g'ul imperiyalari ta'sir ko'rsatdi.

Biroq, boy tarixga qaramay, Markaziy Osiyo uzoq vaqtdan beri kam o'rganilgan va kam baholangan mintaqa bo'lib kelgan. Bu uning uzoq joylashuvi va dengizga kirish imkoni yo'qligi bilan bog'liq bo'lib, dunyoning boshqa mintaqalari bilan aloqa va savdoni qiyinlashtirdi.

XX asrda transport va kommunikatsiya vositalarining rivojlanishi bilan Markaziy Osiyo dunyo uchun qulayroq bo'ldi. 1991 yilda Sovet Ittifoqi qulaganidan keyingi davrda ushbu mintaqa mamlakatlari mustaqillikka erishdilar va o'zlarining o'ziga xosliklari va siyosatlarini shakllantira boshladilar.

**Madaniy xilma-xillik**

Markaziy Osiyo ajoyib madaniy xilma-xilligi bilan ajralib turadi. Ushbu mintaqada ko'plab etnik guruhlar, jumladan qozoqlar, o'zbeklar, qirg'izlar, tojiklar, turkmanlar va boshqalar yashaydi. Ushbu milliy guruhlarining har biri o'ziga xos til, madaniyat va an'analarga ega.

Ammo shuni ta'kidlash kerakki, butun mintaqa hukmron din bo'lgan Islomga ham kuchli ta'sir ko'rsatgan. Islom ko'p asrlar davomida Markaziy Osiyoning madaniy va diniy landshaftining bir qismiga aylandi va mintaqa xalqlarining me'morchiligi, san'ati, turmush tarzi va urf-odatlariga sezilarli ta'sir ko'rsatdi.

**Iqtisodiyot va resurslar**

Markaziy Osiyo boy tabiiy resurslarga, shu jumladan neft va tabiiy gaz kabi energiya manbalariga, uran va oltinni o'z ichiga olgan mineral resurslarga va keng qishloq xo'jaligi erlariga ega. Ushbu resurslar mintaqa uchun katta iqtisodiy salohiyatni anglatadi.

Qozog'iston neft va gazning yirik ishlab chiqaruvchisi bo'lib, jahon energetika

bozorlarida muhim rol o'ynaydi. Turkmaniston tabiiy gazlarga ham boy va eksport imkoniyatlarini oshirishga intilmoqda. Qirg'iziston va Tojikiston qishloq xo'jaligida katta salohiyatga ega, O'zbekiston esa paxta va oltin qazib olish bilan mashhur.

Biroq, tabiiy boyliklarga qaramay, Markaziy Osiyo iqtisodiyoti bir qator qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Resurslarning notekis taqsimlanishi, infratuzilmaning cheklanganligi va xom ashyoga bog'liqligi mintaqa iqtisodiyotini jahon bozorlaridagi o'zgarishlarga qarshi himoyasiz qiladi.

#### Geosiyosiy Ahamiyati

Markaziy Osiyo strategik geosiyosiy ahamiyatga ega. U Evrosiyoning markazida joylashgan bo'lib, uning joylashuvi mintaqada va undan tashqarida barqarorlik va xavfsizlikni ta'minlash uchun kalit hisoblanadi. Ushbu mintaqa shimolda Rossiyaga, Sharqda Xitoyga, janubda Eronga va janubda Afg'onistonga tutashgan.

Markaziy Osiyo muhim transport yo'nalishlari, shu jumladan Evropa va Osiyoni bog'laydigan temir-ruda yo'li va Osiyo va Evropa o'rtasidagi savdo va iqtisodiy aloqalarni mustahkamlashga qaratilgan Xitoy tomonidan boshlangan yangi ipak yo'li orqali o'tadigan transport markazidir. Ushbu yo'nalishlar mintaqani global savdo va transport uchun strategik ahamiyatga ega qiladi.

#### Bor

So'nggi o'n yilliklarda Markaziy Osiyo dunyoning turli kuchlari o'rtasida ta'sir o'tkazish uchun kurash maydoniga aylandi. Rossiya, Xitoy, AQSh, Evropa Ittifoqi va boshqa aktyorlar mintaqadagi ta'sir uchun faol raqobatlashmoqda.

Rossiya Markaziy Osiyo bilan tarixiy aloqalarini saqlab kelmoqda va ushbu mamlakatlar bilan iqtisodiy va siyosiy munosabatlarni mustahkamlashga intilmoqda. Xitoy savdo va infratuzilma aloqalarini oshirishga qaratilgan "bir kamar, bir yo'l" tashabbusi orqali mintaqaga sarmoya kiritmoqda.

AQSh va Yevropa Ittifoqi ham barqarorlik va terrorizmga qarshi kurash kontekstida Markaziy Osiyoga qiziqish bildirmoqda. Tojikiston va Qirg'iziston kabi mintaqa mamlakatlari Rossiya mustaqil davlatlar Hamdo'stligi tashkiloti (MDH), shuningdek Shanxay hamkorlik tashkiloti (SHHT) a'zolari bo'lib, ularni mintaqaviy siyosatning asosiy ishtirokchilariga aylantiradi.

#### Inson kapitali va ta'lim

Markaziy Osiyo rivojlanishining muhim jihati inson kapitali va ta'limdir. Mintaqadagi ko'plab mamlakatlar ta'lim va og'liqni aqlahda qiyinchiliklarga duch kelihdi, ammo ta'lim olish imkoniyatini yaxshilash va odamlarning og'liqni aqlah ohaini rivojlantirish uchun katta kuch arfladilar.

Ta'lim mintaqaning kelajagini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Markaziy Osiyo mamlakatlari ta'lim tizimini mustahkamlash, oliy ta'lim va ilm-fanni rivojlantirish hamda yoshlarni zamonaviy dunyo muammolariga tayyorlashga qaratilgan sa'y-harakatlarga e'tibor qaratmoqda.

#### Qiyinchiliklar va imkoniyatlar

O'zining boyligi va salohiyatiga qaramay, Markaziy Osiyo bir qator qiyinchiliklarga duch kelmoqda, jumladan, xom ashyoga iqtisodiy bog'liqlik, Afg'onistondagi beqarorlik, davlat qurilishi va inson huquqlari masalalari. Biroq, mintaqa rivojlanish va hamkorlik uchun ko'plab imkoniyatlarni taqdim etadi.

Markaziy Osiyoda barqaror va ko'p qirrali rivojlanishni yaratish mintaqa mamlakatlari va jahon hamjamiyatining sa'y-harakatlarini talab qiladi. Bunga infratuzilmani mustahkamlash, ta'limni rivojlantirish, tabiiy resurslarni barqaror boshqarish va siyosiy faoliyatni rivojlantirish kiradi.

Xulosa

Markaziy Osiyo besh xil mamlakatni birlashtirgan noyob va muhim mintaqadir. Uning tarixi, madaniyati, iqtisodiyoti va

O'z salohiyatini ro'yobga chiqarish va iqtisodiy qaramlik va siyosiy beqarorlik bilan bog'liq muammolarni bartaraf etish uchun Markaziy Osiyo mamlakatlari jahon hamjamiyatining hamkorligi va qo'llab-quvvatlashiga muhtoj. Ushbu mintaqa dunyo taraqqiyotiga katta hissa qo'shish va Sharq va G'arb o'rtasidagi ko'priklarni bo'lish uchun barcha imkoniyatlarga ega. ni saqlash uchun kuchli vosita bo'lishi mumkinligiga misol bo'la oladi.

#### **FOYDALANILGAN WEB-SAYTLAR:**

1. Tafakkur.net sayti
2. Ziyouz.com sayti
3. Qomus.info sayti
4. Saviya.uz sayti
5. Shosh.uz sayti
6. Vikipediya
7. Yoair.com sayti